

4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ. СУДОУСТРІЙ. ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА.

УДК 343.451(477)

*Ірина Єдинак,
аспірантка кафедри кримінального права
і кримінології Львівського національного
університету імені Івана Франка*

КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ СТ. 163 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ «ПОРУШЕННЯ ТАЄМНИЦІ ЛИСТУВАННЯ, ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ, ТЕЛЕГРАФНОЇ ЧИ ІНШОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ, ЩО ПЕРЕДАЮТЬСЯ ЗАСОБАМИ ЗВ'ЯЗКУ АБО ЧЕРЕЗ КОМП'ЮТЕР»

Здійснено аналіз особливостей чинної конструкції ст. 163 КК України «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер». Досліджено їх вплив на стан і напрямки сучасних наукових досліджень проблем кримінально-правової охорони таємниці кореспонденції, проілюстровано значення таких особливостей для правозастосовної практики. Висловлено критичне ставлення автора щодо результатів тлумачення окремими вченими диспозиції ст. 163 КК України. Зроблено висновок про необхідність більш глибокого осмислення окремих конструктивних особливостей чинної редакції згаданої статті з метою напрацювання пропозицій щодо її подальшого удосконалення.

Ключові слова: кримінально-правова охорона, таємниця кореспонденції, спеціальні засоби, призначені для негласного зняття інформації.

Єдинак І.

Конструктивные особенности ст. 163 Криминального кодекса Украины «Нарушения тайны переписки, телефонных разговоров, телеграфной или другой корреспонденции, что передаются средствами связи или через компьютер».

Осуществлен анализ особенностей действующей конструкции ст. 163 КК Украины «Нарушения тайны переписки, телефонных разговоров, телеграфной или другой корреспонденции, что передаются средствами связи или через компьютер». Исследовано их влияние на состояние современных научных исследований проблем криминально-правовой охраны тайны корреспонденции, проиллюстрировано значения таких особенностей для правоприменимой практики. Изложено критическое отношения автора относительно результатов толкования отдельными учеными диспозиции ст. 163 КК Украины. Сделан вывод о необходимости более глубокого осмысления отдельных конструктивных особенностей действующей редакции упомянутой статьи с целью наработки предложений относительно ее дальнейшего усовершенствования.

Ключевые слова: уголовно-правовая охрана, тайна корреспонденции, специальные средства, предназначенные для негласного снятия информации.

Yedynak I.

Structural peculiarities of the art. 163 of the Criminal Code of Ukraine «The confidentiality violation of mailing, phone calls, telegraphic or other kinds of correspondence that are sent via mass media or computer».

© Ірина Єдинак, 2017

The peculiarities of the current construction of the art. 163 of the Ukrainian Criminal Code. «The confidentiality violation of mailing, phone calls, telegraphic or other kinds of correspondence that are sent via mass media or computer» are analysed in the article. It has been examined their effect onto the state and the directions of the modern scientific researches on the problems of the criminal law protection of the correspondence confidentiality; also it has been illustrated the author's critical opinion on the results of the explanation of the disposition of the art.163 of the Ukrainian Criminal Code by some particular scientists. It has been concluded that there is a necessity of the deeper investigation of some particular constructive peculiarities of the mentioned article for its further improvement.

Keywords: *criminal-law protection, secret of correspondence, special means, intended for tacit withdrawal of information.*

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес людства торкнувся практично усіх сфер суспільного життя, у тому числі й сфери кореспонденції. Урізноманітнення та вдосконалення засобів зв'язку, крім очевидних позитивів, має й свою негативну сторону – використання прогресивних засобів передачі інформації, які дозволяють практично миттєво комунікувати людям, що знаходяться на значній відстані один від одного, ставить під загрозу конфіденційність такої кореспонденції, створює умови для протиправного втручання у процес комунікації сторонніх осіб.

У зв'язку з цим, однією із фундаментальних цінностей світове співтовариство визнає таємницю кореспонденції – відповідні міжнародно-правові гарантії передбачені, зокрема, ст. 12 Загальної декларації прав людини 1948 р. [1], ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. [2] та ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. [3]. Природно, що це право закріплено також у Конституції України, ст. 31 якої гарантує кожному таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [4].

Належне забезпечення вказаної можливості немислиме без існування надійної системи правової охорони таємниці кореспонденції, в тому числі, засобами кримінального права. Саме тому чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) містить кримінально-правову гарантію дотримання таємниці кореспонденції – ст. 163 «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер» [5]. Вказана норма має, насамперед, важливе превентивне значення і покликана запобігти випадкам порушення таємниці кореспонденції.

Починаючи з моменту набуття чинності КК України 2001 р., редакція ст. 163 залишилася практично незмінною і лише Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення засобів захисту професійної діяльності журналістів» № 993-VIII від 04.02.2006 р. статтю було доповнено новими кваліфікуючими ознаками – «... ті самі дії, вчинені повторно або щодо ... журналіста» [6]. Однак формулювання чинної редакції ст. 163 КК України містить ряд особливостей, які, на наш погляд, провокують жваві наукові дискусії серед науковців та відображаються на правозастосуванні.

Метою статті є аналіз особливостей конструкції ст. 163 КК України «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер» та стан їх наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потрібно відзначити, що протягом останніх років істотно зросла увага українських вчених до проблем кримінально-правової охорони таємниці кореспонденції: якщо протягом 1991–2002 рр. публікації, спеціально присвячені цій проблематиці, були практично відсутні [7, с. 137–140], то станом на сьогодні їх кількість істотно зросла. Зокрема, окреслена проблематика стала предметом кандидатських дисертацій Д. Ю. Кондратова «Кримінально-правова охорона таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер» (Харків, 2011 р.) [8] та О. П. Горпинюк «Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні» (Львів, 2011) [9]. Крім того, свій внесок у дослідження проблем кримінально-правової охорони таємниці кореспонденції зробили П. П. Андрушко, М. В. Анчукова, В. В. Давиденко, А. П. Бабій, Л. П. Брич, Т. Ю. Вислоцька, М. К. Гнетнев, О. М. Готін, С. В. Єськов, Л. Б. Ільковець, І. Б. Король, М. В. Мазур, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, С. Я. Лихова, В. О. Навроцький, О. В. Прохницький, О. В. Сосіна, М. І. Хавронюк та ін.

Невирішені раніше проблеми. Безумовно, дослідження вказаних авторів істотно збагатили українську кримінально-правову науку, підняли стан дослідження проблем кримінально-правової охорони таємниці кореспонденції на новий рівень. Проте вони стосуються в основному конкретних об'єктивних та суб'єктивних

ознак складу порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, вирішення окремих проблем кримінально-правової кваліфікації, виконання санкцій ст. 163 КК України.

Разом з тим, на сьогодні відчувається недостатня кількість праць, пов'язаних із комплексним аналізом конструктивних особливостей чинної редакції ст. 163 КК України, їх зв'язком із тенденціями у дослідженнях сучасних науковців, адже прискіпливий аналіз таких особливостей, на наш погляд, є необхідною передумовою подальшого, більш глибокого дослідження проблем кримінально-правової охорони таємниці кореспонденції.

Виклад основного матеріалу. Сучасна редакція ч. 1 ст. 163 КК України встановлює кримінальну відповідальність за «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер», тоді як ч. 2 цієї ж статті передбачає «Ті самі дії, вчинені повторно або щодо державних чи громадських діячів, журналіста, або вчинені службовою особою, або з використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації».

Найбільш істотна особливість конструкції ст. 163 КК України пов'язана із вказівкою на **вид таємниці**, якому надається кримінально-правова охорона, – листування, телефонна розмова, телеграфна чи інша кореспонденція, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. Відповідний термінологічний вислів не знайшов однозначного трактування у кримінально-правовій літературі, що пов'язано, насамперед, із невизначеністю критеріїв, із урахуванням яких повинні окреслюватися межі охоронюваної статтею таємниці. Аналіз чинного КК України засвідчує, що у випадках, коли законодавець веде мову про певну таємницю він, в основному, закладає змістовний критерій віднесення певної інформації до таємниці того чи іншого виду; тобто, важливим є сам зміст інформації, що зазвичай прямо впливає із чіткої вказівки законодавця на предмет злочину та форми суспільно небезпечного діяння (наприклад, «конфіденційна інформація про особу» – ст. 182 КК України, «таємниця усиновлення (удочеріння)» – ст. 168 КК України, «лікарська таємниця» – ст. 145 КК України, «таємниця голосування» – ст. 159 КК України). Своєрідним винятком може слугувати ст. 361-2 КК України, де наявна законодавча вказівка не лише на зміст певних відомостей («інформація з обмеженим доступом»), але й на місце їх зберігання («в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації»).

У зв'язку з цим, в українській кримінально-правовій доктрині пропонуються різноманітні підходи щодо змісту та системи ознак таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. При чому більшість вчених переконані, що вказану таємницю може складати лише інформація певного характеру та змісту: так, І. О. Зінченко вважає, предметом передбаченого ст. 163 КК України злочину є «... відомості, які містяться в кореспонденції громадян і становлять їх особисту таємницю» [10, с. 163]; на думку С. Я. Лихової, одна із ознак предмета складу злочину, передбаченого ст. 163 КК України, полягає в тому, що «... конфіденційна інформація має носити особистий характер, тобто стосуватися відомостей, які є особистою таємницею особи» [11, с. 296]; схожих підходів дотримується й Д. Ю. Кондратов, який також підкреслює, що «... відомості (інформація), що становлять таємницю кореспонденції, повинні мати особистий характер, тобто містити особисту таємницю людини, оскільки дана таємниця є складовою частиною приватного життя будь-якої особи» [12, с. 99].

Такий підхід, очевидно, ґрунтується на буквальному тлумаченні вжитого у ст. 163 КК України поняття «таємниця», яке переважно трактується як певні відомості (дані, інформація тощо), що відомі визначеному колу осіб і невідомі іншим. Хоча, справедливо відзначити, що в українській мові слово «таємниця» тлумачиться також як «... те, що приховується від інших, відоме не всім; секрет», а також як «прихована внутрішня суть явища, предмета; прихована причина» [13, с. 1426].

Крім того, потрібно звернути увагу, що за такого підходу ст. 163 КК України охороняються, за суттю справи, будь-які види особистої таємниці за умови, що вони передаються визначеним цією статтею шляхом листуванням, телефоном, телеграфом, іншими засобами зв'язку або через комп'ютер. А це, у свою чергу, створює проблему кримінально-правової кваліфікації випадків, коли у визначених КК України формах порушуються види таємниць, які виокремлюються за змістовними критеріями (найчастіше йдеться про конфіденційну інформацію про особу) і передаються вказаними вище засобами зв'язку. Відносно цієї проблеми Л. П. Брич свого часу вказувала, що «... в багатьох випадках одні й ті самі відомості охоплюються поняттями, за допомогою яких окреслені предмети кількох складів злочинів. У цих випадках правильну кримінально-правову кваліфікацію можна забезпечити лише чітко визначивши співвідношення складів злочинів, у яких конкретний вид відомостей, що містять інформацію з обмеженим доступом, є спільною ознакою» [14, с. 136].

Частина вчених вважає, що таємниця кореспонденції, про яку йдеться у ст. 163 КК України, охоплює собою також дані про сам факт (наявність) кореспонденції (зокрема, П. С. Матишевський [15, с. 330], В. О. Навроцький [16, с. 343]), відомості про облік та кількість дзвінків, повідомлень про телефонні номери та їх абонентів, час і тривалість розмов без врахування та вивчення самого характеру переговорів чи повідомлень (наприклад, Г. П. Горпинюк [17, с. 134]).

Принципово відмінну позицію займають співавтори одного із підручників з кримінального права України М. К. Гнетнев, О. М. Готін, М. В. Мазур та С. Р. Танієв, які не погоджуються із тезою про те, що предметом злочину, передбаченого ст. 163 КК України виступають тільки відомості, які є особистою таємницею громадян. На думку цих вчених, «... порушення таємниці листування, телефонних розмов чи іншої кореспонденції матиме місце навіть у випадку, коли зміст таких комунікацій особи фактично не становив ніякої таємниці, проте ця особа ніяким чином не виражала свого дозволу іншим особам знайомитися з цією інформацією» [18, с. 290].

Очевидно, що за такого підходу авторів кардинально змінюється розуміння природи аналізованої статті – виходить, що ст. 163 КК України забезпечує кримінально-правову охорону виключно механізму здійснення кореспонденції, не залежно від змісту останньої. Іншими словами, автори допускають можливість кваліфікації за досліджуваною статтею як закінченого злочину, наприклад, незаконне розкриття працівником пошти конверту, в якому вкладений порожній листок; не вдаючись до детального аналізу цього та аналогічних випадків, відзначимо, що такий підхід потребує більш переконливої аргументації, зокрема, у напрямку обґрунтування наявності підстав криміналізації діяння, відповідність міжнародно-правовим стандартам та практиці Європейського суду з прав людини.

Ще однією конструктивною особливістю ст. 163 КК України є вказівка законодавця на суспільно небезпечне діяння, що полягає саме у «**порушенні**» таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. Обґрунтованість такого рішення є сумнівною, хоча саме рішення – закономірне, адже якщо у ст. 163 КК України чітко не окреслено критерії та межі охоронюваної таємниці, то важко очікувати визначеності у суспільно небезпечних діяннях.

Такі формулювання у диспозиціях статей про злочини проти особистих (громадянських) прав та свобод є своєрідним архаїзмом, що нерідко використовувався в умовах тоталітарної держави та давав можливість компетентним органам тлумачити відповідні «порушення» на свій розсуд. Диспозиції статей Особливої частини КК України можуть містити вказівки на певні «порушення» лише у тих випадках, коли їх перелік є надто громіздким, а передбачення у статті типових форм вчинення злочину суперечить правилам законодавчої техніки.

У цьому контексті є сенс порівняти редакції статті про кримінально-правову охорону таємниці голосування чинного КК України та його попередника: якщо у диспозиції ст. 129 КК УРСР 1960 р. суспільно небезпечне діяння формулювалося лише як «порушення таємниці голосування» [19], то у чинному КК України вже зроблено вказівку на форми такого порушення – «... що виявилось у розголошенні змісту волевиявлення громадянина, який взяв участь у виборах або референдумі» [5].

Крім того, цілком закономірно, що такий підхід законодавця спровокував різнобіжні позиції щодо конкретних форм, в яких може виражатися таке «порушення» таємниці кореспонденції. Так, найпоширенішою у вітчизняній кримінально-правовій літературі є думка про те, що порушення таємниці кореспонденції проявляється у незаконному ознайомленні суб'єкта зі змістом кореспонденції та її неправомірному розголошенні [20, с. 122–124]; також значна частина дослідників, відповідно до їхнього розуміння змісту та меж таємниці кореспонденції, уточнюють, що розголошення може стосуватися як відомостей, що містяться у самій кореспонденції, так й інформації про сам факт комунікації (кількість та тривалість дзвінків, номери телефонів абонентів тощо) [15, с. 330]; [16, с. 344]; [17, с. 132]; [18, с. 290]; [20, с. 297].

Відзначимо, що окремі вчені пропонують значно ширше розуміння «порушення» таємниці кореспонденції. Наприклад, С. Я. Лихова переконана, що «... об'єктивна сторона даного злочину полягає у будь-яких діях, які порушують таємницю кореспонденції. Такими діями може бути ознайомлення зі змістом інформації, її розголошення, опублікування, використання» [11, с. 296]. Тобто окремими формами порушення таємниці кореспонденції автор визнає, зокрема, публікування та використання особистої таємниці людини.

Д. Ю. Кондратов у своєму дисертаційному дослідженні дійшов висновку про те, що «... під порушенням таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної або іншої кореспонденції необхідно розуміти не тільки сам факт незаконного ознайомлення зі змістом зазначеної кореспонденції, але й діяння, що дозволяють це безперешкодно зробити. Проте якщо подальшого ознайомлення не відбулося, то вчинення таких діянь може бути кваліфіковано лише як замах на вчинення злочину, передбаченого ст. 163 КК України, за умови, що при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, які не залежали від волі винного» [21, с. 130].

Підкреслимо, що встановлення точного обсягу, вжитого у ст. 163 КК України поняття «порушення» має вкрай важливе значення не лише у теоретичному, але й у практичному аспекті. Адже саме від цього залежать правильне встановлення моменту закінчення злочину, кваліфікація дій співучасників злочину та кваліфікація сукупності злочинів, вирішення питань, пов'язаних із добровільною відмовою від доведення злочину до кінця тощо.

Дивно, але в українській кримінально-правовій науці чомусь практично не звертають належну увагу на ще одну конструктивну особливість ст. 163 КК України – використання законодавцем у диспозиції ч. 1 статті терміну «**передаються**». Вживання цього терміну та граматичне тлумачення аналізованої статті дає можливість констатувати, по-перше, ту обставину, що процес передачі кореспонденції повинен тривати, тобто, вже розпочатися і ще не закінчитися (адже кореспонденція не «передана», не «призначена для передавання», а саме «передається») та, по-друге, що цей процес стосується не лише «... іншої кореспонденції», але й листування, телефонних розмов та телеграфної кореспонденції (у зворотному випадку у ч. 1 ст. 163 КК України відповідний термін використовувався б у однині – «передається»).

Відзначимо, що науковцями нерідко ігнорується ця обставина. Зокрема, на думку М. І. Мельника, «... обов'язковими ознаками зазначених відомостей і повідомлень як предмета цього злочину є їхній характер (вони становлять таємницю громадянина) і спосіб передачі (вони передані чи передаються засобами зв'язку, під якими розуміється технічне обладнання, що використовується для організації зв'язку, або через комп'ютер – електронною поштою)» [22, с. 450]; вказівка на те, що відповідні відомості повинні не лише «передаватися», але й бути вже «передані» зустрічається досить часто [12, с. 102]; [15, с. 330]; [23, с. 80]. Такий підхід ґрунтується на дещо викривленому розумінні терміну «передаються»: ймовірно, останній тлумачиться науковцями як властивість самої кореспонденції (її здатність бути переданою засобами зв'язку або через комп'ютер), а не як певний процес, який обмежений просторово-часовими рамками.

На наш погляд, принаймні з позицій чинної редакції ст. 163 КК України, таке поширювальне тлумачення є недопустимим, оскільки воно штучно розширює сферу застосування відповідної статті, а отже, порушує принцип законності. Кореспонденція, яка не передається засобами зв'язку, а вже передана останніми (наприклад, прочитаний його адресатом та залишений на тумбі лист), не повинна визнаватися предметом відповідного складу злочину, оскільки втручання у процес передачі кореспонденції не відбувся. Це, поміж тим, зовсім не означає, що відображений у ст. 163 КК України є єдиновірним – навпаки, існуючі дискусії засвідчують необхідність подальшого дослідження проблем кримінально-правової охорони видів кореспонденції, з якою адресат вже ознайомився, проте продовжує зберігати. Особливої актуальності ця проблематика набуває у зв'язку з колосальними темпами поширення різного роду мобільних месенджерів – Viber, WhatsApp, Skipe, Telegram, Veon тощо.

Окрім цього, ми не можемо оминати увагою ще одну конструктивну особливість ст. 163 КК України, пов'язану з використанням у ч. 2 цієї статті, умовно кажучи, досить нестандартної кваліфікуючої ознаки – «... з використанням **спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації**». Її існування, очевидно, передбачає встановлення змісту поняття «спеціальні засоби, призначені для негласного зняття інформації».

Абсолютна більшість науковців до спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації, відносять лише технічні засоби. Так, Л. Б. Ільковець прямо вказує, що «... використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації, може вважатися застосування для незаконного отримання інформації будь-яких технічних засобів, за допомогою яких без відома потерпілого можна зняти інформацію з каналів зв'язку» [24, с. 157]. М. І. Мельник хоча й прямо про це не пише у науково-практичному коментарі Кримінального кодексу України, однак для з'ясування досліджуваного поняття пропонує читачу ознайомитися з коментарем до ст. 359 КК України [22, с. 451]. До аналогічного висновку схиляє також перелік відповідних засобів, сформований М. К. Гнетневим, О. М. Готіним, М. В. Мазуром та С. Р. Танієвим – «... будь-які технічні засоби, устаткування, апаратура, прилади, пристрої, препарати та інші вироби, спеціально створені, розроблені, модернізовані, запрограмовані, чи пристосовані для виконання завдань негласного (таємного) отримання інформації» [18, с. 292].

Ще далі пішов у своєму дисертаційному дослідженні Д. Ю. Кондратов, який вказує, що «... ч. 2 ст. 163 КК України передбачена відповідальність не за вчинення передбачених частиною першою дій із використанням спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації взагалі, а лише з використанням деяких видів таких засобів – спеціальних засобів, призначених для незаконного зняття інформації, та, очевидно, спеціальних технічних засобів негласного контролю поштових повідомлень і відправлень, негласного обстеження предметів і документів, якщо вони використовуються для негласного зняття інформації» [21, с. 169]. Таким чином, автор чомусь розглядає передбачені ч. 2 ст. 163 КК України засоби як різновид спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.

Наведені позиції зумовлені, насамперед, тим, що відповідні закони (зокрема, ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність») та відомчі нормативно-правові акти (зокрема, спільні накази Держпідприємництва та Служби безпеки України № 17/17 від 29 січня 2001 р., № 101/309 від 16 вересня 2002 р., № 176/278 від 9 вересня 2001 р.) оперують поняттям «спеціальний технічний засіб для зняття інформації з каналів зв'язку». Хоча, знову ж таки, обґрунтованість такого підходу є досить сумнівна.

По-перше, виникає сумнів у доцільності ототожнення понять «спеціальний засіб, призначений для негласного зняття інформації» (ч. 2 ст. 163 КК України) та «спеціальний технічний засіб спеціального отримання інформації» (ст. 359 КК України). Очевидно, законодавчі підстави для обмеження відповідних засобів, передбачених ч. 2 ст. 163 КК України, саме спеціальними технічними, призначеними для негласного зняття інформації, відсутні.

По-друге, що КК України, крім «технічних засобів», відомі також й «програмні засоби». Так, ч. 1 ст. 361-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за злочинні діяння зі «шкідливими програмними засобами, призначеними для несанкціонованого втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку» [5]. Додатково підкреслимо, що серед згаданих злочинних діянь відсутнє використання таких програмних засобів.

На нашу думку, враховуючи потужний розвиток комп'ютерних технологій, їх проникнення практично в усі сфери життєдіяльності суспільства, випадки використання для порушення таємниці кореспонденції програмних засобів (наприклад, програм для підбору паролів – наприклад, Multipasswordrecovery) є не менш суспільно небезпечними, ніж використання відповідних спеціальних технічних засобів. З огляду на це, на сьогодні існує нагальної потреби адекватного тлумачення термінологічного звороту «спеціальні засоби, призначені для негласного зняття інформації», а в перспективі – напрацювання пропозицій щодо удосконалення ч. 2 ст. 163 КК України.

Висновки. Проведений у цій статті аналіз дозволив констатувати таке:

1. Чинна редакція ст. 163 КК України «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер» характеризується рядом конструктивних особливостей, що пов'язані, насамперед, із використанням законодавцем термінів та термінологічних зворотів, які не дозволяють чітко та однозначно встановити ознаки відповідного складу злочину.

2. Попри зростання інтересу вітчизняної наукової спільноти до більшості аспектів кримінально-правової охорони таємниці кореспонденції, зумовлені особливостями конструкції ст. 163 КК України проблеми все ще не отримали свого остаточного розв'язання, а окремі з них практично не досліджувалися. Це, безумовно, засвідчує гостру потребу у подальшому аналізі відповідної проблематики.

3. Серед проблем, які потребують першочергового подальшого вивчення та вирішення, можна відзначити: проблему чіткого встановлення меж таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер; проблему кримінально-правового значення процесу комунікації та його місця в межах передбаченого ст. 163 КК України складу злочину; проблему встановлення змісту та адекватного формулювання у ч. 2 ст. 163 КК України кваліфікуючої ознаки, пов'язаної із використанням засобів чинення злочину, які підвищують його суспільну небезпеку.

Список використаної літератури

1. *Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.*
2. *Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.*
3. *Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.*
4. *Конституція (Основний закон) України № 888-IX від 20 квітня 1978 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.*
5. *Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5 квітня 2001 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.*

6. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення засобів захисту професійної діяльності журналістів: Закон України № 993-VIII від 4 лютого 2006 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
7. Кримінальне право України: бібліографія / уклад.: М. В. Галабала, В. О. Навроцький, С. В. Хилук. – К. : Атіка, 2004. – 288 с.
8. Кондратов Д. Ю. Кримінально-правова охорона таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Д. Ю. Кондратов. – Харків, 2011. – 20 с.
9. Горпинюк О. П. Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / О. П. Горпинюк. – Львів, 2011. – 22 с.
10. Кримінальний кодекс України. Науково-практ. коментар: у 2-х т. Т 2. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш [та ін.] ; під заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова та В. І. Тютюгіна. – [5-те вид., доп.]. – Харків : Право, 2013. – 1040 с.
11. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V КК України) : моногр. / С. Я. Лихова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2006. – 573 с.
12. Кондратов Д. Ю. Таємниця кореспонденції як предмет злочину, передбаченого ст. 163 Кримінального кодексу України / Д. Ю. Кондратов // Вісник кримінологічної асоціації України. – 2015. – № 1 (9). – С. 94–105.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник [та ін.] ; уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ Перун, 2007. – 1736 с.
14. Брич Л. Обмеження у кримінальному праві України права громадян на поширення інформації / Л. Брич // Вісник Львівського університету. – 2007. – Вип. 45. – С. 134–141. – (Сер. юридична).
15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Ю. В. Александров, П. П. Андрушко, В. І. Антипов [та ін.] ; відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2002. – 936 с.
16. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина. Курс лекцій / В. О. Навроцький. – К. : Знання, 2000. – 771 с.
17. Горпинюк О. П. Інформаційна приватність та її захист від злочинних посягань в Україні: моногр. / О. П. Горпинюк. – Львів : ПП «Вид-во «Бона», 2014. – 324 с.
18. Кримінальне право України Особлива частина : підруч. у 2-х т. Т 1. / А. С. Беніцький, В. П. Бодаєвський, Г. Є. Болдарь [та ін.] ; під заг. ред. О. О. Дудорова та Є. О. Письменського. – Луганськ : Вид-во «Еталон-2», 2012. – 780 с.
19. Кримінальний кодекс Української РСР / Міністерство юстиції УРСР. – Офіційний текст. – К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1961. – 135 с.
20. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / О. М. Алієв, А. П. Бабій, Л. К. Гаврильченко [та ін.] ; відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – [вид. 5-те, перероб. та доп.]. – Харків : Одиссей, 2008. – 800 с.
21. Кондратов Д. Ю. Кримінально-правова охорона таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Кондратов Дмитро Юрійович. – Харків, 2011. – 215 с.
22. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук [та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [9-те вид., перероб. і доп.]. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.
23. Прохніцький О. Конфіденційна інформація як предмет злочину / О. Прохніцький // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – 79–82.
24. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2-х ч. / П. П. Андрушко, Т. М. Арсенюк, О. Г. Атаманюк [та ін.] ; за заг. ред. М. О. Потєбенька. – К. : ФОРУМ, 2001. – 2001. – 942 с.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2017.